

Trzcńska, Małgorzata / W. R.

Posiedzenie Naukowe Zespołu Historii Nauki Okresu Oświecenia

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 16/3, 691-692

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zoll. Żywą polemikę wzbudziła podana przez referenta definicja psychofarmakologii oraz stwierdzenie, że jest ona dyscypliną autonomiczną. Padł nawet projekt, by mówić raczej o tzw. wielkiej farmakologii lub o jednej z wielu jej specjalizacji. Domagano się wyodrębnienia kryterium instytucjonalnego w definicji omawianej dyscypliny i bliższego sprecyzowania jej zakresu (uwzględniając jej *differentia specifica* w porównaniu z naukami pokrewnymi). Gdy już udzielono wyjaśnień i odpowiedzi na zgłoszone pytania, prof. E. Geblewicz dał krótki przegląd „prehistorii” psychofarmakologii, przypominając o osiągnięciach pracowni Wilhelma Wundta oraz cytując bogatą literaturę psychologiczną na temat wpływu leków na psychikę.

Zebrań obfitowało w różne ciekawe dygresje, które powstały na marginesie referatu. Mimo wielu wspólnych rozstrzygnięć i uzupełnień, powstał problem sporny: jakie „imię” nadać tej nowo kreowanej dyscyplinie — psychofarmakologia czy farmakopsychologia?

cd.

POSIEDZENIA NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI OKRESU OŚWIECENIA

Dnia 16 lutego 1971 r. odbyło się w Krakowie pod przewodnictwem prof. K. Opalka posiedzenie Zespołu Historii Nauki Okresu Oświecenia. Na zebraniu prof. K. Mrozowska wygłosiła referat *Początki organizacji uniwersytetów belgijskich w świetle statutów 1816 i 1835*.

Referentka omawiając powołanie trzech uniwersytetów państwowych w Gandawie, Liège i Louvain, podkreśliła rolę Wilhelma I w kształtowaniu polityki uniwersyteckiej w Belgii. Laickie tendencje w strukturze wyższych uczelni i realizacji programów, ich utylitaryzm oraz rozwój nauczania matematyczno-technicznego świadczą o „oświeceniowym” charakterze pierwszego statutu uniwersyteckiego. Trudności w realizacji założeń tego statutu polegały na braku odpowiednio przygotowanej kadry profesorskiej. Sytuację utrudniała konieczność biegłej znajomości łaciny, będącej obowiązującym językiem wykładowym. Następnie operując ogromnym materiałem faktograficznym, prof. Mrozowska przedstawiła rozwój uniwersytetów w Gandawie i Liège, ich wyposażenia i zmiany w układzie programu. Po roku 1830 rząd belgijski podtrzymał istnienie wszystkich trzech uniwersytetów. Dopiero w 1835 r. zniesiono uniwersytet państwowy w Louvain. Nowy statut (1835 r.) zwiększył kontrolę państwową nad realizacją programów uniwersyteckich. Wyszyły również zarządzenia wskazujące na konieczność rozwoju studiów technicznych w działających nadal dwóch uniwersytetach państwowych. W zakończeniu referatu prof. Mrozowska podkreśliła podstawowe znaczenie dwu pierwszych statutów (1816, 1835) w ukształtowaniu kierunku rozwoju uniwersytetów belgijskich.

Analiza porównawcza struktur organizacyjnych uniwersytetów i ich programów mieści się w dalszych planach naukowych referentki. Prof. Mrozowska zamierza zbadać pod tym kątem uniwersytety francuskie, niemieckie oraz południowo-szwedzkie.

Dyskusja, która wywiązała się po referacie, koncentrowała się głównie wokół problemów zbieżności w strukturze organizacyjnej uniwersytetów belgijskich, niemieckich i polskich. Uniwersytety belgijskie wzorowały się na organizacji uniwersytetów niemieckich w Berlinie i Heidelbergu. Model niemieckiego uniwersytetu był jednak nowocześniejszy i dlatego nie można mówić o „kopiowaniu” wzorów. Doc. M. Chamcówna zwróciła uwagę zebranych na podobieństwa między statutem belgijskim z roku 1816 a polskim statutem ograniczonym z 1818 r. dla Uniwersytetu Warszawskiego. Doc. S. Brzozowski nawiązując do referatu zauważył, że historyczne

wstępy przed wykładami ilustrujące historię poszczególnych przedmiotów dadzą się także zaobserwować w tym okresie na Uniwersytecie Wiedeńskim. Dr. J. Dybiec podkreślił analogiczne zjawisko w szkolnictwie polskim do połowy wieku XIX.

Małgorzata Trzcńska

*

Dnia 18 maja 1971 r. w Krakowie odbyło się zebranie Zespołu Oświecenia Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN poświęcone dyskusji nad częścią *Oświecenie* drugiego tomu *Historii nauki polskiej* (Warszawa—Wrocław—Kraków 1970). W zebraniu tym wzięło udział 16 osób. Dyskusję zagał referat doc. Ireny Stasiewicz-Jasiukowej (będący przeróbką recenzji zamieszczonej w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki” nr 3/1971 s. 621—626); następnie zabrali głos kolejno: doc. Stanisław Brzozowski, doc. Stanisław Grzybowski, mgr Grażyna Rosińska, mgr Wiesław Mincer, dr Waldemar Rolbiecki, dr Julian Dybiec, mgr Andrzej Biernacki, mgr Józef Wojakowski, dr Danuta Rederowa; dyskusję zamknęła wypowiedź autora omawianej pracy, prof. Kazimierza Opalka.

Praca ta została oceniona ogólnie bardzo dodatnio; wskazano jednak także na jej wady.

Do zalet wielu dyskutantów zaliczyło przede wszystkim przeprowadzoną w tym dziele nowatorską metodologicznie analizę znaczenia terminu „oświecenie”, będącego skomplikowaną zbitką pojęciową i przyjęcie następnie za podstawę do dalszych wywodów pojęcia oświecenia jako pewnego prądu kulturalnego.

Za największą i bardzo, bardzo dokuczliwą dla pracowników nauki wadę tego dzieła uznano zgodnie wydanie go bez tzw. aparatu naukowego — przypisów, indeksów, bibliografii itd.; wydanie w przyszłości tego aparatu w osobnym tomie dokumentacyjnym (który zresztą dotkliwie się opóźnia) tylko w małym stopniu załatwi sprawę. Wada ta nie jest jednak zawiniona przez autora, lecz została mu narzucona ogólną koncepcją całej zbiorowej *Historii nauki polskiej*. W związku z tą sprawą jeden z dyskutantów postulował, aby po ukazaniu się tomu dokumentacyjnego zaapelować do autorów wszystkich czterech wydanych dotychczas merytorycznych części *Historii nauki polskiej* o opracowanie nowych, uzupełnionych, wyposażonych w pełen aparat naukowy wersji ich prac i wydanie ich jako dzieł zupełnie samoistnych (tj. nie stanowiących części większej całości); samoistość ta oszczędzić by miała autorom wielu trudności wynikających zarówno z wzajemnej uniformizacji jak i wzajemnej koordynacji.

Sprawą sporną, która przyciągnęła najwięcej uwagi dyskutantów, była kwestia, czy w XVIII w. w Polsce uprawiano już nauki techniczne i nauki rolnicze (i wobec tego należałoby je uwzględnić w omawianym opracowaniu), czy tylko literaturę rolniczą i literaturę techniczną — a jeśli przyjąć tę drugą odpowiedź — to czy słuszne byłoby odrywanie historii wymienionych nauk w Polsce od ich „pre-historii”. Rozbieżności poglądów w tej sprawie nie zlikwidowano, natomiast wyjaśniono, że o faktycznym rozwiązaniu tej sprawy w omawianym dziele i tak zdecydował... brak odpowiednich opracowań materiałowych, o które swego czasu bezskutecznie zabiegano.

W. R.

POSIEDZENIA NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI XIX WIEKU

W dniach 2 grudnia 1970 r. i 27 stycznia 1971 r. odbyły się pod przewodnictwem prof. Mariana Serejskiego kolejne posiedzenia Zespołu Historii Nauki XIX wieku, na których doc. Andrzej Grabski wygłosił dwuczęściowy referat *Światopoglądy śro-*